UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vít Voltr

PRAHA 2019

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

PORTFOLIO PROFESNÍHO ROZVOJE VÍTA VOLTR

PORTFOLIO OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT VÍT VOLTR

Bakalářská práce

VÍT VOLTR

Vychovatelství
Kombinované studium

Vedoucí práce: PaeDr. Zdeňka Hanková

PRAHA 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně pod vedením PaeDr. Zdeňky Hankové.
V práci jsem použil informační zdroje uvedené v seznamu.

V Praze dne 5. 7. 2019

……
vlastnoruční podpis

Poděkování

Chtěl bych poděkovat paní doktorce PaeDr. Zdeňce Hankové za její rady a pomoc během celého studia i za volnost a důvěru, kterou mi ponechala při psaní závěrečné práce.

Anotace v české jazyce

Bakalářská práce se zabývá profesním rozvojem studenta Víta Voltra během jeho studia bakalářského programu Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Součástí práce jsou i pro autora klíčová témata pedagogiky volného času. Mezi ně patří motivace účastníků volnočasových aktivit nebo postavení pedagogů volného času ve společnosti. Součástí je i rozbor odborné knihy, ze které autor při svém studiu i ve své praxi čerpá.
V závěrečné části práce také autor hodnotí kariérní a osobní přínos studia Vychovatelství.

Klíčová slova

portfolio, profesní rozvoj, Vychovatelství, Vít Voltr, dům dětí a mládeže, motivace, profesiografický rozbor, volný čas, pedagogika volného času

Anotace v anglickém jazyce

The bachelor thesis deals with the professional development of the student Vít Voltr during his bachelor program of Leisure Time Pedagogy at the Pedagogical Faculty of Charles University. The key themes of leisure time pedagogy which are important for the author of the thesis are also part of the thesis. These include the motivation of leisure time participants or the position of leisure time teachers in society. The thesis also includes an analysis of a professional book from which the author of the thesis draws in his studies and practice. In the final part of the thesis the author also evaluates the career and personal contribution of the bachelor program.

Klíčová slova v anglickém jazyce

portfolio, professional development, Education, Vít Voltr, youth centre, motivation, profesiogrphic analysis, leisure time, leisure time pedagogy

Souhlasím s půjčováním diplomové práce v rámci knihovních služeb

Obsah

1. Předmluva 6
2. Profesní strukturovaný životopis 6
3. Motivace dětí během volnočasových aktivit 8
4. Seznam prostudované literatury 12
5. Kospekt knihy 12
    5.1 Vybrané zajímavé kapitoly a jejich přínos praxi autora konspektu 14
    5.2 Shrnutí 17
6. Profesiografický rozbor pedagoga volného času 17
    6.1 Definice profesiografie a profesiografického rozboru 17
    6.2 Všeobecná charakteristika pedagoga volného času 18
    6.3 Souhrn povinností pedagoga volného času 19
    6.4 Popis pracovních podmínek pedagoga volného času 21
    6.5 Popis obsahu pracovních činností pedagoga volného času 21
    6.6 Inventář požadavků na pracovníka 23
    6.7 Popis postavení profese pedagoga volného času ve společnosti 25
7. Případová studie Domu dětí a mládeže Praha 10 – Domu UM 26
    7.1 Výpis z rejstříku škol a školských zařízení 26
    7.2 Základní informace 27
    7.3 Organizační struktura školského zařízení 28
    7.4 Podmínky přijímání uchazečů o zájmové útvary 29
    7.5 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami 29
    7.6 Vize Domu dětí a mládeže Praha 10 – Domu Um 30
    7.7 Dlouhodobé cíle 30
    7.8 Krátkodobé cíle 31
    7.9 Cíle jednotlivých zájmových útvarů 31
    7.10 Charakteristika pracovníků školského zařízení 31
    7.11 Přístup ke vzdělávání 32
    7.12 Přístup k účastníkům zájmových útvarů 33
    7. 13 Shrnutí 33
8. Písemná příprava volnočasové aktivity 34
    8.1 Cíle tréninkové jednotky 34
    8.2 Cílová skupina tréninkové jednotky 35
    8.3 Průběh tréninkové jednotky 35
    8.4 Časové rozvržení aktivit 36
9 Závěrečná úvaha o studiu 36
Použitá literatura a prameny 38

1. Předmluva

Cílem této bakalářské práce je představit profesní rozvoj studenta Víta Voltra během jeho studia Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy. Celé portfolio by mělo být jakousi reflexí studentova pedagogického rozvoje během čtyř let strávených na fakultě.
Práce obsahuje profesní strukturovaný životopis studenta, ve kterém se klade důraz na jeho zkušenosti v oblasti pedagogiky volného času a vychovatelství. Další částí je reflektivní úvaha na téma motivace dětí a dospívajících během volnočasových aktivit. Právě dobrá motivace účastníků je podle autora této práce hlavním předpokladem úspěšné volnočasové aktivity. Čtvrtou částí portfolia je seznam prostudované literatury následovaný konspektem vybrané odborné knihy. Tou je v této práci titul „Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času“ autorů Hájka, Hofbauera a Pávkové. Jedná se o přehledné zpracování všech důležitých poznatků týkajících se pedagogiky volného času a jakési základní dílo, které by si měl každý volnočasový pedagog přečíst. Šestou částí portfolia je profesiografický rozbor pedagoga volného času se zaměřením na externí a interní pedagogy pracující v Domě dětí a mládeže Prahy 10 – Domě Um. Rozbor následuje případová studie tohoto školského zařízení. Autor práce v něm totiž pracuje jako externí lektor sportovních zájmových útvarů, a také jako táborový vedoucí. Zároveň se zná s ředitelem DDM a několika jeho interními pedagogy. Důležitou součástí portfolia je také písemná příprava volnočasové aktivity. Tou je pro účely této práce tréninková jednotka florbalu, která má za cíl naučit hráče dovednosti přihrávky, ale také zlepšit jejich komunikaci a spolupráci na hřišti. V závěrečné reflektivní úvaze autor popisuje a hodnotí celé své studium a zabývá se přínosem studia pro jeho současnou i budoucí pedagogickou kariéru.

2. Profesní strukturovaný životopis

Osobní data:

Jméno a příjmení: **Vít Voltr**

Datum narození: 22.7.1993
Stav: svobodný

Dosažené vzdělání:

Gymnázium, Praha 4, Budějovická 680; 2004 – 2012 (všeobecné osmileté gymnázium)

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně; 2012 – 2015 (Fakulta multimediálních komunikací, obor Marketingové komunikace, bakalářský)

Univerzita Karlova 2015 – 2018 (Fakulta sociálních věd, obor Žurnalistika, navazující magisterský)

Univerzita Karlova 2015 – dosud (Pedagogická fakulta, obor Vychovatelství, bakalářský)

Vysoká škola mezinárodních a veřejných vztahů Praha, o.p.s. 2018 - dosud (Učitel naživo, Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů pro 2. stupeň ZŠ a SŠ, celoživotní vzdělávání)

Dosavadní pracovní zkušenosti:

od května 2018 zprávař ČRO Rádio Wave (výroba a hlášení zpráv ve vysílání, psaní zpráv na web)

od května 2017 občasný organizátor vlastních ŠvP (ubytování, doprava, odpolední a večerní program, shánění instruktorů a zdravotníků), doposud dvě zorganizované vlastní ŠvP pro 30 a 90 dětí

od prosince 2016 reportér pořadu Zprávičky ČT :D

od září 2015 trenér florbalu licence C – trénování mládežnických kategorií (6 – 16 let) v klubu Wizards DDM Praha 10 (tréninky, zápasy, vícedenní turnaje, letní soustředění)

od dubna 2015 instruktor a vychovatel na školách v přírodě a lyžařských kurzech pro společnost CK MARiMAR (dříve CK HP Sport servis), zároveň i hlavní instruktor a zástupce CK na některých ŠVP

od července 2012 vedoucí na dětských táborech nejprve DDM Hlavního města Prahy (Tábor Naplno) a od července 2017 DDM Praha10 – Dům Um (Tři Studně – 3. turnus)

od ledna 2012 florbalový rozhodčí s licencí ČFbU (pískání dětských i dospělých soutěží)

Ostatní znalosti a zkušenosti:

od září 2018 praxe na ZŠ Montessori Kladno (jednou týdně v rámci studia programu Učitel Naživo)

září 2014 Absolvent kurzu „Studium pedagogiky pro pedagogy volného času vykonávající přímou pedagogickou činnost“ v rozsahu 40 hodin

leden 2017 Kurz Instruktor školního lyžování (na PedF UK)

září 2014 - leden 2015 Studijní pobyt Erasmus+ v Nicosii na Kypru. Předměty zaměřené na sportovní a obecný marketing

Práce s PC: Microsoft Office, Internet, Sociální sítě - Faceboook, Instagram, Twitter

Jazyky:

Anglický jazyk – pokročilý, úroveň B2

absolvent dvoutýdenního jazykového kurzu Angličtiny ve Velké Británii, jazyková škola EAC v Hastingsu, úroveň B1-B2 (léto 2011)

absolvent semestrálního kurzu Angličtiny, jazyková škola Jipka v Praze, úroveň B1+ (jaro 2011)

Vyšší státní maturita z Angličtiny 2012

Německý jazyk – mírně pokročilý, úroveň B1

Znalosti a zkušenosti v oborech: marketing, PR, volnočasová pedagogika, psaní textů, televizní a rozhlasová žurnalistika, televizní tvorba pro děti, trenérství, učitelství humanitních témat

Záliby a koníčky: sport (florbal, beachvolejbal, volejbal, fotbal, cyklistika, sjezdové lyžování, běžecké lyžování), četba, divadlo, filmy, cestování, politika, česká moderní historie, současné dění, věda

3. Motivace dětí během volnočasových aktivit

Motivace dětí a dospívajících je dle názoru autora klíčovým faktorem úspěchu volnočasových aktivit. Vzhledem k tomu, že účast dětí a mladistvých na zájmových aktivitách je většinou dobrovolná, je potřeba chápat motivaci dětí a mladistvých se jich zúčastňovat.

Motivaci chování člověka dělí většina autorů na dvě základní úrovně. Stejný názor má i Lokšová (1999, s.12). Podle ní: *„Motivace chování člověka může vycházet:*

a) *převážně z vnitřních pohnutek, z vnitřní potřeby,*
b) *převážně z vnějšího popudu (často označovaného jako incentiva).*

Potřeby se projevují pocitem vnitřního nedostatku nebo přebytku, který vzniká při narušení rovnovážného stavu organismu. Mohou být vrozené nebo naučené. Incentivy jsou vnější podněty jevy a události, které mají schopnost vzbudit a většinou uspokojit potřeby člověka. Mohou být pozitivní a negativní.“

Zatímco v povinné školní výuce se často používají incentivy, jako jsou známky, odměny a tresty. Volnočasová pedagogika by podle autora této práce měla být založena primárně na vnitřní motivaci, na uspokojování potřeb z vnitřních pohnoutek. Z vlastní zkušenosti autora

vyplývá, že pokud dítě, které navštěvuje nějaký zájmový útvar, není motivováno vnitřně, ale je do návštěv motivováno (tlačeno) pouze vůlí rodiče, trenéra či někoho jiného, většinou se mu na schůzkách nelíbí, nedosahuje stanovených cílů ani nezažívá úspěchy. Samozřejmě existují v životě člověka období, kdy potřebuje motivovat i z vnějšku, aby u určité činnosti vydrželo. V těchto obdobích dochází často z přebytku jiných podnětů k určitému útlumu vnitřní motivace o danou aktivitu. Tyto krize nastávají především v pubertě a adolescenci. Na druhou stranu v tomto složitém období může vést přehnaná vnější motivace k poškození vztahů dospívajícího s rodiči, či vedoucími zájmových útvarů. Je proto nutné k účastníkům zájmové činnosti přistupovat individuálně a dobře rozmýšlet, koho je možné k dalšímu pokračování v zájmové činnosti motivovat z vnějšku a u koho to už možné není a je potřeba jeho zájmovou činnost přerušit, či dokonce ukončit.

Podle Vagnerové (1997, s. 54) však vnější a vnitřní motivace nikdy nefunguje odděleně. *„Motiv k určitému chování vzniká na základě interakce vnitřního stavu jedince a vnějších, aktuálně působících podnětů.“*

Z této definice se dá vyvodit, co by mělo být cílem pedagoga volného času. Ten by měl svým chováním, postoji, aktivitou a nabízenými činnostmi podporovat zvnějšku vnitřní motivaci účastníků jeho zájmové aktivity. Naopak špatný nemotivovaný pedagog může často vnitřní motivaci dětí a mladistvých pro dané téma i utlumit nebo úplně zabít. Taková situace bohužel relativně často nastává ve školním vyučování, kdy pedagog, místo aby podněcoval vnitřní aktivitu jedince, nudným výkladem jeho zájem ubíjí.

Definice Vágnerové rovněž podporuje tvrzení, že bez vnitřní motivace nemá cenu děti a mladistvé z vnějšku do určitých aktivit nutit.

Hájek (2011) ve své publikaci uvádí, že slýcháme, že jsou děti neaktivní a nic je nebaví. Toto tvrzení ale podle něj vyvrací aktivity dětí, jimž se věnují mimo organizované činnosti. Nezájem a nízkou aktivitu tak připisuje tomu, že v takovém případě nabídka organizovaných činností, její organizace, vedení či prostředí nejsou adekvátní zájmům dětí. Vedoucí nemá nic dělat za dítě, má mu nabízet činnosti, podněcovat, vést, hodnotit, ale činnost samu musí vykonávat jedinec.

Pedagogové volného času by tak účastníky zájmových aktivit neměli motivovat ze svých vlastních vnějších pohnutek a zájmů, ale spíše vhodnými způsoby podněcovat jejich vnitřní motivaci. Dá se potom spekulovat, jestli je tento způsob motivace pořád ještě motivací vnější

nebo se spíše blíží vnitřní motivaci. K tomuto způsobu práce je také nutné, aby pedagogové volného času účastníky svých zájmových aktivit dobře znali.

Podobně motivuje své účastníky i v dnešní době úspěšná Montessori pedagogika, která v povinné školní docházce nepoužívá známky, ale motivuje děti právě výběrem vlastní práce dle jejich potřeb, se kterou jim učitel pouze pomáhá. Tím uspokojuje potřebu po vědění, samostatnosti, zodpovědnosti, ale i úspěchu, který děti při učení zažívají. Základním stavebním kamenem této pedagogiky je citát Marie Montessori, který je dobré uplatňovat i při pedagogice volného času. Ten zní: *„Pomoz mi, abych to dokázal sám.“* (Montessori ČR, 2019 [online])

Zelinová (2011) vidí tři způsoby, jakými může pedagog podněcovat vnitřní motivaci školáků nebo účastníků zájmových útvarů.

Prvním způsobem je motivace činností. Pedagog by měl připravit úlohy a aktivity tak, aby mírně přesahovaly možnosti účastníků zájmových aktivit. Příliš snadné úkoly a aktivity totiž děti nemotivují. Příliš těžké je naopak odrazují. Důležité je také snažit se aktivity pro každé dítě individualizovat. Při vymýšlení aktivit by měl pedagog rovněž znát potřeby dětí a mladistvých a ti by měli vidět v aktivitách, které mají plnit, nějaký cíl a smysl. Významným motivačním činitelem je podle Zelinové také možnost dát dětem vybrat z určitého množství úloh a aktivit, tím si podle ní upevňují samostatnost a zodpovědnost.

Z vlastní zkušenosti autora práce vyplývá, že odhadnout úroveň připravovaných aktivit je klíčovým prvkem k úspěšnému motivování účastníků volnočasových útvarů. V případě příliš složitého cvičení v rámci florbalového tréninku, nastává u účastníků velmi rychle pocit rezignace a úroveň jejich výkonu klesá. Pokud jsou zas cvičení příliš jednoduchá, mají tendenci se předvádět, nedělají cvičení s chutí a opět velmi rychle klesá tempo tréninku. Oblíbená jsou naopak cvičení, u kterých můžou hledat vlastní řešení a u kterých každé provedení může dopadnout jinak. Dalším motivačním faktorem je u některých také princip novosti, kdy lépe přijímají nová cvičení. U jiných naopak tento princip nefunguje, protože mají z novinek strach a už předem se bojí, že jim to nepůjde. Souvisí to s povahou trénovaných, někteří jsou spíše konzervativní, jiní naopak mají rádi změny.

Druhým způsobem motivace je podle Zelinové (2011) motivace hodnocením. Důležité je používat častěji pochvaly, odměny a ocenění než tresty. Motivace pozitivním hodnocením by tak měla převažovat. Odměna by měla napomáhat pozitivním změnám v chování, trest by měl dítěti nebo mladistvému ukázat, jakého chování se má vyvarovat. Nikdy by přitom neměl

vyvolat strach. Odměna i trest by měly následovat ihned po vykonávané činnosti a být konkrétní. Intenzita hodnocení by měla odpovídat důležitosti a náročnosti úkolu, jinak dítě ztrácí motivaci k řešení těžších úkolů. Hodnocení více motivuje, pokud používáme takzvaný individuální vztahový rámec, tedy že výkony hodnoceného porovnáváme s jeho předchozími výkony, nikoliv s výkony kolektivu.

Motivace hodnocením se dle názoru autora práce uplatňuje ve volnočasové pedagogice relativně málo. Pedagogové účastníky zájmových aktivit hodnotí spíše nahodile a nesystematicky. Většinou neexistuje žádný hodnotící rámec. Pokud by se ale hodnotilo, mělo by převažovat hlavně pozitivní hodnocení. Nikdo nechce být negativně hodnocen za činnost, kterou dělá dobrovolně a v rámci svého volného času.

Posledním způsobem podněcování motivace dětí a dospívajících podle Zelinové (2011) je motivace uspokojováním potřeb. Podle teorie Abrahama Maslowa (2014) existují dva základní druhy potřeb. První z nich jsou takzvané udržovací neboli základní (někdy též biologické či primární) potřeby. Mezi ně patří potřeba jídla, spánku, tepla a další. Druhou skupinu tvoří potom potřeby sekundární neboli psychické. Sem patří potřeby spravedlnosti, poznání, krásy, svobody, nezávislosti, nebo také touha po ideálu či pravých hodnotách. Uspokojením všech těchto potřeb začíná proces seberealizace. Pokud však potřeby nejsou uspokojeny, nastává frustrace, která se u dětí i dospělých projevuje nespokojeností, podrážděností nebo zlobou a vede také ke ztrátě motivace. Frustrovaní lidé se často vzdávají, rezignují, jsou pasivní nebo agresivní.

Při volnočasové pedagogice předpokládáme, že účastníci na zájmové útvary docházejí s uspokojenými primárními potřebami. Výjimkou jsou dlouhodobé táborové pobyty, při kterých je uspokojení primárních potřeb základním stavebním kamenem dobře motivovaného účastníka. Ve všech volnočasových aktivitách je také důležité uspokojit potřebu bezpečí, která leží někde na pomezí mezi primárními a sekundárními potřebami. Uspokojíme ji vytvořením bezpečného prostředí během volnočasové aktivity. Nejdůležitějším cílem volnočasových aktivit by však mělo být uspokojování psychologických potřeb účastníků a tím jejich vedení k seberealizaci. Nejmotivovanější účastníci jsou právě ti, kteří uspokojují své potřeby a realizují se. I proto je důležité, jak již bylo zmíněno výše, jejich potřeby dobře znát a při tvorbě aktivit z nich vycházet.

4. Seznam prostudované literatury

BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011, 260 s. ISBN 978-80-7387-436-0.

BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024742489.

BOSCO, Jan. *Můj život pro mladé: vzpomínky zakladatele salesiánů*. Vyd. 2. Přeložil Jan IHNÁT, přeložil Ladislav HERYÁN. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0767-2.

DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-72901591.

HÁBL, Jan. *I když se nikdo nedívá: fundamentální otázky etického vychovatelství*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 97880-74651878.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200307.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika: Predškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073678289.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178205x.

MAKARENKO, Anton Semenovič. Pedagogická poema. 2. vyd. v SPN. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953.

MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

MATOUŠEK, O. Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě. Praha : Portál, 1997, ISBN 80-7178-121-5

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN isbn80-7178-711-6.

PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015.

SEKOT, A. Sport a společnost. Brno : Paido, 2003. ISBN: 978-80-7315-047-1

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-317-2.

ZELINOVÁ, Milota. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Vyd. 2. Přeložil Jana KŘÍŽOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200369.

5. Kospekt knihy

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200307.

Tento konspekt se zabývá knihou Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času autorů Hájka, Hofbauera a Pávkové. Tato publikace je dobrou vstupní branou do

profese vychovatele nebo pedagoga volného času. Knihu autor pro tento konspekt zvolil, protože se jedná o přehlednou, moderní a velmi čtivou publikaci, ze které autor hodně čerpá do vlastní praxe.

Kniha je členěna do osmi kapitol. Každá z nich se dívá na volný čas a výchovu v něm dívá z jiného pohledu.

První kapitola se zabývá problematikou volného času obecně. Poukazuje na to, že volný čas vede k rozvoji osobnosti, a upozorňuje také, že nesprávné trávení volného času může mít na osobnost negativní vliv. V kapitole jsou dále vymezeny klíčové pojmy jako čas, volný čas nebo nuda. Definována je i pedagogika volného času jako věda. V první kapitole jsou nastíněna také prostředí, ve kterých k trávení volného času dochází a definováni účastníci trávení volného času. Kapitola dále pojednává o rysech a tendencích zhodnocování volného času a uvádí současné trendy, které se ve volném čase vyskytují (růst doby volného času, diferenciace aktivit, demokratičnost…). Rovněž také nastiňuje budoucnost trávení volného času.

Druhá kapitola nabízí obecný pohled na výchovu ve volném čase. Vysvětluje základní pojmy, jako je například formální, neformální a informální výchova, a pojednává o funkcích, cílech, podmínkách, obsahu, metodách nebo formách výchovy ve volném čase. V poslední části se kapitola zaměřuje na požadavky na realizaci výchovy ve volném čase. Za obzvláště důležitý potom v souladu s postojem autora této práce považuje požadavek demokratičnosti a humanity.

Třetí kapitola se zabývá tím, jak pedagogiku volného času ovlivňuje psychologie. Nabízí psychologické charakteristiky vývojových období člověka od předškolního věku až po dospělost. Dále se zabývá vztahem mezi vychovávajícím a vychovávaným, a také dopadem výchovy ve volném čase na duševní zdraví člověka a představuje pojem psychohygiena. Kapitola také popisuje základní lidské činnosti ve volném čase, zvláštní prostor potom věnuje učení a tomu, jaké zvláštnosti má učení ve volném čase. Zajímavou součástí kapitoly je také práce, výchova k ní a její souvislost s volným časem. Samostatná a důležitá podkapitola je věnována osobnosti pedagoga volného času, zvláštnostem jeho práce a ideálním vlastnostem a schopnostem, které by měl pedagog volného času mít.

Čtvrtá kapitola přehledně rozděluje školská zařízení, které se výchovou ve volném čase zabývají. Poukazuje také na přínos výchovných a ubytovacích školských zařízení pro

výchovu ve volném čase a rovněž popisuje další subjekty, které s dětmi a mládeží během jejich volného času pracují.

Velmi stručná pátá kapitola se věnuje školním vzdělávacím programům. Určuje povinné i nepovinné části, které by měl každý školní vzdělávací program (ŠVP) obsahovat. Dále kapitola popisuje, jak je to se školním vzdělávacím programem u školských zařízení. Ta totiž musí vlastní ŠVP mít. Na rozdíl od škol pro ně však neexistuje žádný rámcový vzdělávací program, ze kterého by při tvorbě ŠVP mohla vycházet. Kapitola tak může být určitým návodem pro ředitele školských zařízení při tvorbě kvalitního ŠVP.

Šestá kapitola se věnuje zájmovým činnostem. Ty jsou totiž podle autorů základem nabízených volnočasových aktivit. Kapitola vymezuje pojem zájem a vysvětluje jeho místo ve struktuře osobnosti. Zájmové činnosti dále kategorizuje a popisuje jejich organizační formy. Zabývá se také motivací účastníků zájmových aktivit. V kapitole se autoři dostávají i k popisu konkrétních zájmových činností. Nastiňují, jak by měla vypadat struktura schůzky zájmového útvaru a co se čeká od dobrého vedoucího zájmové aktivity. Součástí kapitoly je také vysvětlení pojmu zážitek a zážitková pedagogika. Ve své závěrečné části se kapitola věnuje hodnocení a autoevaluaci zájmových činností.

Sedmá kapitola popisuje zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví při výchově a vzdělávání ve volném čase. Osmá potom nabízí přehled vybraných právních předpisů vztahujících se k práci s dětmi ve volném čase.

5.1 Vybrané zajímavé kapitoly a jejich přínos praxi autora konspektu

Velmi přínosnou a zajímavou částí knihy byla pro autora této práce podkapitola hned z první kapitoly knihy s názvem „Dnešek hledá a nachází nová řešení“. Pojednává o změnách v současné pedagogice volného času a nových trendech. Obzvlášť zajímavá byla pro autora část pojednávající o zážitkové pedagogice a dobrodružství. Ta podle autorů: *„umožňuje vstupovat do reálně existujících, dobrovolně podstupovaných a takto prožívaných napětí, rizik a nebezpečí, která zážitky účastníka zintenzivňují a jejich účinnost umocňují.“ (s. 58)*

Právě zážitková pedagogika umožňuje účastníkům získávat bezprostřední a celistvou, racionální i emocionální zkušenost, svobodné jednání, nutnost ihned reagovat na reálné situace, které vyžadují okamžité řešení a rychlé rozhodnutí. Důležitá je také spjatost zážitků prožitých při výchově s reálnými situacemi, které poté účastníci zážitkové pedagogiky budou v životě umět lépe řešit. Zážitková pedagogika učí také děti a mladistvé jednat ve skupině a rozpoznávat, chápat a překonávat skupinové konflikty. Takové kompetence jsou dle názoru

autora v životě velmi důležité. Právě zážitková pedagogika je podle autora v dnešní moderní době jednou z cest, kterou by se měla vydat nejen pedagogika volného času, ale i vyučování ve školách během povinné školní docházky. Obzvlášť pro děti a dospívající ve starším školním věku může být velmi přínosná.

Jako příklady vlastní dobré praxe autor uvádí několik využití zážitkové pedagogiky na táborových akcích. Prvním zážitkem bylo splouvání řeky Sázavy na Táboře Naplno! Pořádaném DDM Hl. města Prahy v roce 2016. Autor práce vyrazil s nejstarším oddílem (děti ve věku 13-15 let) na řeku na nafukovacích kánoích. Celkem společně ujeli asi 15 kilometrů a zpátky se vraceli vlakem. Součástí zážitku bylo i splouvání jednoduchého jezu, které všichni zvládli. Vyvrcholením akce byl společný návrat vlakem s kánoemi, které děti musely vlastnoručně nést. Něco podobného se na tomto táboře událo poprvé a pro účastníky to byl opravdu velký zážitek. Jednoznačným výsledkem bylo stmelení kolektivu oddílu, děti si při sjíždění jezu a řeky celkově fandily a při nošení kánoí si pomáhaly. Někteří rovněž překonávali svůj strach. Při závěrečné zpětné vazbě na konci tábora velká většina uvedla, že právě splouvání řeky pro ně bylo jedním z největších zážitků.

Druhým příkladem je využití orientačního běhu při táboře Tři Studně – Třetí turnus organizovaném DDM Prahy 10 – Domem Um v loňském roce. Účastníci tábora (14 - 17 let) měli ve dvojicích během dvou hodin bez vedení pedagoga nasbírat v lese, co nejvíce kontrol označených v mapě. Někteří pojali tuto aktivitu opravdu jako závod, jiní šli spíše procházkovým tempem. Při zpětné vazbě většina uvedla, že se jim do aktivity moc nechtělo, ale že to byl pro ně opravdu velký zážitek. Určitě se zlepšila jejich schopnost komunikace ve dvojicích, často byli také přiřazeni do dvojice s účastníkem opačného pohlaví. Pro některé se jednalo o první takto dlouhý samostatný pobyt v lese, jiní zase zažili úspěch při nalezení kontrol a zvládnutí orientace v mapě. Museli rovněž samostatně vybrat strategii, podle které se ke kontrolám vydají. Tudíž si trénovali samostatné rozhodování.

Autor této práce se snaží prvky zážitkové pedagogiky implementovat do co nejvíce svých činností v pedagogice volného času. Příkladem mohou být stezky odvahy na školách v přírodě, florbalové turnaje se společným přespáváním ve školních třídách, přespávání ve volné přírodě na táboře a plno dalšího.

Pro letošní léto hodlá autor na táboře vyzkoušet dvoudenní pochod s přespáváním v přírodě. Účastníci by si sami museli nést jídlo, pití a další potřeby na celé dva dny.

Další dvě části knihy, které autora této práce inspirovaly, jsou Osobnost pedagoga volného času a Vedení zájmové činnosti.

Z první výše zmíněné části stojí za zmínku citace vlastností, které jsou pro pedagoga zvláště žádoucí. Těmi podle autorů jsou:

a) *„schopnost přizpůsobovat se proměnlivým podmínkám a řešit nečekané situace;*
b) *aktivita, iniciativa, průbojnost, schopnost prosazovat své názory a požadavky;*
c) *tvořivost, nápaditost a fantazie;*
d) *hravost, radost ze hry;*
e) *e smysl pro humor;*
f) *fyzická zdatnost, dobrý zdravotní stav;*
g) *příjemný vzhled, přiměřená úprava zevnějšku;*
h) *pochopení pro věkové zvláštnosti i při práci s věkově heterogenními skupinami*
i) *zvládání dovedností a technik účinného jednání.“ (s. 136)*

Ačkoliv některé z výše zmíněných bodů se nedají úplně vůlí ovlivnit, jiné se určitě ovlivnit dají. Autor práce za dobu své praxe vidí posun hlavně v pochopení pro věkové zvláštnosti dětí. V poslední době lépe chápe motivy chování dětí a dospívajících a dokáže jim tak lépe porozumět a případné problémy účinněji řešit. Důležité je, obzvláště v dnešní době plné různých zajímavých podnětů, pracovat i na tvořivosti, nápaditosti a fantazii. A to jak své při vymýšlení aktivit, tak dětí při jejich samostatné tvorbě a činnosti. Při vedení zájmových útvarů je důležité nebýt stále stejný, přinášet nové podněty a aktivity obměňovat. I drobná pro dospělého často banální obměna často vede ke kýženému úspěchu. Jako příklad autor uvádí například hru mrazík. Ta děti po určitém počtu opakování začne nudit. Pokud ale stejnou hru přejmenujeme na záchod a osvobozování místo rozmrazování na spláchnutí záchodu, dostává celá aktivita, obzvláště u mladších dětí, opět nový náboj.

Poslední inspirující částí knihy, kterou by autor rád zmínil v konspektu je podkapitola věnující se struktuře zájmového útvaru. Ačkoliv to vypadá, že struktura schůzky je intuitivní, některé body zmíněné v knize se často vynechávají. Správná struktura by podle autorů měla být: zahájení schůzky, vytvoření společné atmosféry, motivace činností, vlastní činnost, hodnocení, závěr schůzky.

Během vedení florbalových tréninků autor této práce v minulosti podceňoval body vytvoření společné atmosféry, motivace činností a hodnocení. Často, aby se co nejvíce natrénovalo, přecházel co nejrychleji k vlastní činnosti. Po přečtení knihy se autor snaží věnovat více času z tréninků navození atmosféry a motivaci činností, které se na tréninku objeví. Autor se snaží vysvětlovat, proč se jaké činnosti budou trénovat, co si tím účastníci procvičí a co se naučí. Motivovanost a zápal do tréninků vždy po této motivaci činností stoupl. Důležité je také hodnocení tréninků. To se zatím nedaří zapojit po každém tréninku, spíše po delších časových obdobích. I tak ale pomáhá lépe pochopit potřeby mladých hráčů a tréninky podle nich upravovat a zdokonalovat.

5.2 Shrnutí

Četba této knihy autora práce obohatila ve všech činnostech pedagogiky volného času, kterým se věnuje. Kniha je psána relativně jednoduchým jazykem. Názory autorů jsou velmi moderní a z velké části korespondují s názory autora této práce.

6. Profesiografický rozbor pedagoga volného času

V tomto profesiografickém rozboru se autor zabývá profesí pedagoga volného času, kterou sám vykonává v Domě dětí a mládeže Prahy 10 – Domě Um. Rozbor se ve své praktické části věnuje pedagogům volného času působícím právě v DDM Prahy 10.

6.1 Definice profesiografie a profesiografického rozboru

Pauknerová (2012, s. 70) chápe profesiografii jako: *„souhrnné označení rozmanitých metod a metodických přístupů zaměřených na zkoumání a rozbor určité profese, na poznání jejich psychologicky významných charakteristik.“* Jde o metodu, která se zabývá rozborem profesí. Tento rozbor není jen psychologický, ale také pedagogický, sociologický, ekonomický aj.

Palán (2002, s. 171) definuje profesiografii jako metodu, která: *„Se používá v psychologii práce, podnikové pedagogice a pedagogice práce k analýze a popisu určité pracovní činnosti a podmínek (organizačních i kvalifikačních), za kterých je vykonávána.“*

Podle Vronského (2012, s. 8): *„Profesiografie poskytuje pohled na pracovníka, jeho organizační, funkční i pracovní zařazení jako na komplex požadavků na jedince, který se v příslušné funkci nachází. Je to především metoda komplexní, umožňující rozbor činností a požadavků na výkon pracovní funkce v organizaci a popis kritérií, které jsou určující z hlediska jejího výkonu.“*

Profesiografický rozbor potom podává detailní informace a co nejkomplexnější pohled na konkrétní pracovní místo, organizační a procesní začlenění pracovní funkce, popisuje pracovní činnosti pracovníka, upřesňuje jeho zodpovědnosti a kompetence související s výkonem jeho povolání. Rozbor také analyzuje a třídí požadavky na určující dovednosti, osobní vlastnosti pracovníka, vzdělanostní profil, ale i potřeby zapracování a tréninku pracovníka. (Byars, Rue 2004) Výsledkem profesiografického rozboru by měl být přehled podmínek a požadavků, které jsou pro vykonávání povolání klíčové.

Profesiografický rozbor by měl podle Pauknerové (2012, s. 155) obsahovat tyto položky:

„• všeobecnou charakteristiku profese

• souhrn povinností pracovníka

• popis obsahu pracovních činností a jí odpovídajících úkonů a operací

• popis pracovních podmínek

• inventář požadavků na pracovníka

• popis postavení profese ve společnosti a rozsah společenské odpovědnosti pracovníka.“

6.2 Všeobecná charakteristika pedagoga volného času

Podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících je pedagog volného času pedagogickým pracovníkem vykonávajícím přímou pedagogickou činnost. Touto činností se rozumí přímé působení na vzdělávaného, kterým se uskutečňuje výchova a vzdělávání podle školského zákona. Pedagogický pracovník je v zákoně definován takto:

§ 2

Pedagogický pracovník

(2) Přímou pedagogickou činnost vykonává
a) učitel,
b) pedagog v zařízení pro další vzdělávání pedagogických pracovníků,
c) vychovatel,
d) speciální pedagog,
e) psycholog,
f) pedagog volného času,
g) asistent pedagoga,
h) trenér,
i) metodik prevence v pedagogicko-psychologické poradně[20)],

j) vedoucí pedagogický pracovník.

Pedagog volného času je tedy člověk, který na svěřené děti a dospívající působí v jejich volném čase. Motivuje je ke společensky přípustnému a smysluplnému trávení volného času. Záměrně a cílevědomě formuje osobnosti vychovávaných jedinců. Snaží se uspokojovat a kultivovat jejich potřeby, usměrňovat, uspokojovat, rozšiřovat a prohlubovat jejich zájmy a objevovat a rozvíjet jejich specifické schopnosti. (Hájek, 2011)

6.3 Souhrn povinností pedagoga volného času

Jak vyplývá z Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. je interní pedagogický pracovník Domu dětí a mládeže povinen celoročně vést pravidelné aktivity v průměrné délce trvání nejméně 6 hodin týdně. Ředitel DDM poté musí vést zájmové útvary trvající v průměru minimálně 2 hodiny týdně. Externích pracovníků se žádné podobné nařízení netýká, jsou však povinni, většinou na základě dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti, pravidelně vést všechny zájmové útvary, na kterých se na začátku roku domluví s vedoucím interním pracovníkem. Každý Dům dětí a mládeže si však počet hodin přímé pedagogické činnosti svých pedagogů volného času může navýšit vlastním nařízením. Například interní pedagogové domu dětí a mládeže Prahy 10 – Domu Um musí vést zájmové útvary v rozsahu minimálně 10 hodin týdně. Ti, kteří pracují v oblasti sportu, dokonce 12 hodin. Vedoucí jednotlivých pracovišť DDM mají potom přímou pedagogickou činnost sníženou na 8 hodin.

Všichni pedagogové volného času pracující v Domě dětí a mládeže Prahy 10 – Domě Um jsou povinni vést dokumentaci svých zájmových útvarů, takzvané deníky. V nich jsou povinni mít seznam účastníků navštěvujících jejich zájmový útvar. Zároveň musí do deníků zapisovat přítomnost nebo absenci členů zájmového útvaru. Při třech neomluvených absencích má pedagog povinnost situaci nahlásit nadřízenému případně kontaktovat rodiče. Povinností pedagoga volného času je zároveň na začátku roku zapsat do deníku cíle, k jejichž naplnění zájmový útvar směřuje a rovněž také kompetence, schopnosti a dovednosti, které chce u účastníků rozvíjet. Povinností interních pedagogů DDM je rovněž hospitovat své externí kolegy a případně přicházet s radami na vylepšení jejich pedagogické činnosti.

Další neméně důležitou povinností pedagoga volného času je zajistit bezpečnost a ochránit zdraví svěřených dětí. Během trvání zájmových útvarů za ně totiž nese plnou odpovědnost.

Jak by měl pedagogický pracovník účastníky zájmových útvarů DDM Prahy 10 chránit, stanovuje Vnitřní a organizační řád DDM (2014 [online]):

a) při zájmovém vzdělávání přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků, studentů

a ostatních účastníků, vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a prevenci vzniku sociálně nežádoucích jevů;

b) seznámit se s obecně platnými právními předpisy i vnitřními předpisy DDM k zajišťování bezpečnosti

c) provádět základní poučení o bezpečnosti a ochraně zdraví při zahajování každé zájmové činnosti:

- *o poučení účastníků pravidelných zájmových činností provést písemný záznam do deníku zájmového útvaru;*
- *v případě zvýšeného bezpečnostního rizika (práce s elektrickým nářadím, náročné sportovní činnosti apod. provést poučení účastníků písemnou formou úměrně jejich věku;*
- *při zahajování ostatních forem zájmového vzdělávání provádět poučení ústně, ale prokazatelně;*
- *za poučení pracovníků a účastníků táborových a podobných činností je odpovědný pracovník na základě pověření k výkonu funkce hlavního vedoucího, o provedeném poučení provádí záznam, který je povinnou součástí táborové dokumentace;*
- *v případě možných rizik je třeba poučení opakovat;*

d) informovat účastníky a zákonné zástupce nezletilých účastníků o změnách v provozu DDM, případně je seznamovat se zásadními změnami podmínek zájmového vzdělávání;

e) trvale dbát na dodržování provozních řádů prostor využívaných k činnosti, průběžně provádět kontrolu a vyhodnocovat možná rizika, svým jednáním jim včas předcházet;

f) ve stanovených termínech se účastnit - a to i opakovaně - poučení a přezkoušení znalostí problematiky bezpečnosti a ochrany zdraví;

g) zjištěné nedostatky a závady v oblasti BOZ odstranit sami nebo o nich informovat příslušné pracovníky, v nutných případech zajistit omezení nebo ukončení činnosti tak, aby nedošlo k ohrožení účastníků a byly omezeny škody na majetku;

h) spolupracovat ve stanoveném rozsahu při provádění kontrol a prověrek na úseku BOZ;

g) v případě úrazu dodržovat předepsaný postup, při mimořádných situacích se podle jejich charakteru nebo rozsahu řídit požárními směrnicemi a evakuačním plánem.

Povinnosti pedagogických pracovníků se týkají i vhodného chování na pracovišti a snahy o vhodné chování účastníků útvarů. Ve vnitřním a organizačním řádu DDM Prahy 10 (2014

[online]) proto stojí: *„Všichni pracovníci DDM, všichni účastníci zájmového vzdělávání i jejich zákonní zástupci jsou povinni všemožně předcházet všem projevům i náznakům rasismu, xenofobie, agresivity a všem způsobům šikanování, které nesmí být v jakékoliv formě akceptovány. Při plnění této povinnosti je dále třeba věnovat zvýšenou pozornost vytváření příznivého klimatu a pocitu bezpečí, osobním příkladem rozvíjet žádoucí postoje ostatních účastníků zájmového vzdělávání DDM. Účastníci zájmového vzdělávání se v případě pocitu ohrožení či skutečného ohrožení mohou obrátit na kteréhokoliv pedagogického pracovníka nebo přímo na vedení DDM. Ohlášené případy musí být neprodleně účinně řešeny a případné oběti poskytnuta okamžitá pomoc. Při podezření, že šikanování naplnilo skutkovou podstatu přestupku nebo trestného činu, oznamuje vedení DDM tuto skutečnost Policii ČR.“*

6.4 Popis pracovních podmínek pedagoga volného času

Pracovní podmínky se liší u jednotlivých pedagogů volného času. Záleží na oblasti jejich zájmu, ale i na formě jejich práce, také na druhu organizace, pro kterou pracují, nebo na finančních možnostech, které organizace má. Záleží rovněž na vztazích mezi vedením a pedagogy, vzájemných vztazích mezi pedagogy, vztazích s účastníky volnočasových aktivit i jejich rodiči a celkově na klimatu organizace.

Pracovní podmínky pro pedagogy volného času v Domě dětí a mládeže Prahy 10 jsou dobré. Materiální vybavení prostor, kde se odehrávají zájmové útvary je většinou dostatečné, vztahy na pracovišti jsou dobré. Interní pracovníci jsou k dispozici externím lektorům a většinou akceptují jejich připomínky. Dobrá je také podpora ze strany vedení. Prostředí na pracovištích je většinou přátelské.

Pracovní podmínky všech pedagogů volného času však zhoršuje špatné finanční ohodnocení jejich práce. Jsou na tom podobně jako učitelé a další pedagogičtí pracovníci. Berou asi třikrát menší plat než pedagogové v Rakousku a nižší platy mají i v porovnání s pedagogy v dalších zemích západní Evropy. (Brzybohatá, 2019 [online])

6.5 Popis obsahu pracovních činností pedagoga volného času

Obsah pracovní činnosti pedagoga volného času se dělí na přímou pedagogickou činnost a práce související s přímou pedagogickou činností neboli nepřímou pedagogickou činnost. Jak vyplývá z nařízení vlády č. 75/2005 Sb. přímou pedagogickou činností je myšlena přímá vyučovací, přímá výchovná, přímá speciálně-pedagogická nebo přímá pedagogicko-psychologická činnost. Pedagog ji vykonává přímým působením na vzdělávaného, kterým uskutečňuje výchovu a vzdělávání podle školského zákona. Z výše uvedených činností, které

jsou charakteristické pro pedagogické pracovníky obecně, vykonávají pedagogové volného času ve své profesi převážně přímou výchovnou a přímou vyučovací činnost. Záleží potom na druhu zájmového útvaru či jiné aktivity vykonávané ve volném čase, která ze dvou výše zmíněných složek přímé pedagogické činnosti převažuje.

Neméně důležitou součástí profese pedagoga volného času je ale také nepřímá pedagogická činnost. Ta pro některé interní pracovníky DDM Prahy 10 představuje většinu pracovní náplně. Příklady nepřímé pracovní činnosti pro vychovatele ve školní družině najdeme na webu Pedagogicke.info (2018 [online]). Autor profesiografického rozboru výčet upravil, aby lépe odpovídal činnostem interních pedagogů volného času působících v domech dětí a mládeže. Nepřímé pedagogické činnosti pedagoga volného času jsou například:

a) příprava na přímou pedagogickou činnost, např. příprava pomůcek, materiálu, aktivit, jednotlivých lekcí zájmových útvarů a podobně;
b) nákup materiálu na aktivity spojené s přímou prací u dětí;
c) plánování a zajišťování aktivního a kvalitního využití volného času dětí;
d) účast na poradách svolaných vedoucím zaměstnancem školského zařízení;
e) spolupráce se zákonnými zástupci dětí a dalšími pedagogy školského zařízení;
f) administrativní práce související s chodem zájmových útvarů (kontrola přihlášek dětí, shánění vhodných prostor, shánění externích lektorů, dodržování pestrosti nabídky zájmových útvarů – mají na starosti spíše vedoucí oblastí či pracovišť);
g) samostudium a další vzdělávání;
h) podílení se na akcích školy (dny otevřených dveří, akce pro rodiče).

Na pomezí mezi přímou a nepřímou pedagogickou činností potom leží organizace táborové činnosti a příležitostné zájmové činnosti zahrnující dětské dny, sportovní olympiády a podobné akce.

Podle interních pravidel Domu dětí a mládeže Prahy 10 - Domu Um by měl každý interní pedagogický pracovník zorganizovat a být zodpovědný minimálně za jeden táborový pobyt nebo příměstský tábor ročně. Organizace tábora se dá považovat za nepřímou pedagogickou činnost, samotné působení na něm už je ale přímou pedagogickou činností. Podobně tomu je i na akcích příležitostné zájmové činnosti.

Mezi další pracovní činnosti specifické pro některé pedagogy volného času působící v domech dětí a mládeže patří organizace soutěží pro školy. Zde se jedná spíše o nepřímou

pedagogickou činnost, protože dohled nad žáky mají po celou dobu učitelé, kteří je na soutěž přivedou. Mezi pedagogickou činnost by se naopak dal zařadit dohled nad žáky vyvíjející spontánní činnost dětí a dospívajících v otevřených klubech, které některé DDM (mezi nimi i DDM Prahy 10) poskytují.

6.6 Inventář požadavků na pracovníka

Pro výkon přímé pedagogické činnosti musí pedagog volného času splňovat určité požadavky, které jsou stanoveny v zákoně č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících:

§ 3

Předpoklady pro výkon činnosti pedagogického pracovníka

(1) Pedagogickým pracovníkem může být ten, kdo splňuje tyto předpoklady:

a) je plně způsobilý k právním úkonům,

b) má odbornou kvalifikaci pro přímou pedagogickou činnost, kterou vykonává,

c) je bezúhonný,

d) je zdravotně způsobilý a

e) prokázal znalost českého jazyka, není-li dále stanoveno jinak.

Kromě dalších požadavků vyplývajících ze zákona, musí být pedagog volného času také odborně kvalifikován. Požadavek odborné kvalifikace se potom liší pro pedagoga volného času vykonávajícího dílčí pedagogickou činnost a pro toho, který vykonává činnost komplexní. Metodický portál RVP chápe pedagogy volného času vykonávající dílčí pedagogickou činnost jako: *„takzvané externisty tj. vedoucí jednotlivých zájmových útvarů, kteří vykonávají svoji činnost ve školském zařízení pro zájmové vzdělávání zpravidla jen v rozsahu několika hodin týdně vedle svého hlavního zaměstnání.“ (Netolická, 2012[online])* Pedagogové vykonávající komplexní pedagogickou činnost jsou oproti tomu ti, kteří: *„vykonávají svoji činnost v plném nebo převažujícím pracovním úvazku v rámci školského zařízení pro zájmové vzdělávání.“ (Netolická, 2012[online])* Z této definice vyplývá, že autor práce, stejně jako další externí lektoři zájmových úvarů, vykonává dílčí přímou pedagogickou činnost. Naopak interní pedagogové Domů dětí a mládeže jsou pedagogy volného času vykonávající komplexní přímou pedagogickou činnost. Nutná kvalifikace se podle zákona č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících pro obě tyto skupiny drobně liší:

§ 17

Pedagog volného času

(1) Pedagog volného času, který vykonává komplexní přímou pedagogickou činnost

v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, získává odbornou kvalifikaci

a) vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd,

b) vysokoškolským vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného studijního programu než podle písmene a) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo

2. studiem pedagogiky,

c) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením akreditovaného vzdělávacího programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením,

d) vyšším odborným vzděláním získaným ukončením jiného akreditovaného vzdělávacího programu než podle písmene c) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo

2. studiem pedagogiky,

e) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání s pedagogickým zaměřením, nebo

f) středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením jiného vzdělávacího programu středního vzdělávání než podle písmene e) a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo

2. studiem pedagogiky.

(2) Pedagog volného času, který vykonává dílčí přímou pedagogickou činnost v zájmovém vzdělávání ve školách a školských zařízeních pro zájmové vzdělávání, získává odbornou kvalifikaci

a) vzděláním podle odstavce 1, nebo

b) středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání a

1. vzděláním v programu celoživotního vzdělávání uskutečňovaném vysokou školou a zaměřeném na pedagogiku, nebo

2. studiem pedagogiky.

Obsah zákona se dá shrnout tak, že pedagog volného času vykonávající komplexní pedagogickou činnost, musí mít minimálně pedagogické středoškolské vzdělání s maturitou nebo jiné středoškolské vzdělání s maturitou a spolu s ním takzvané pedagogické minimum. Pedagogovi volného času vykonávajícímu dílčí pedagogickou činnost stačí výuční list a k tomu pedagogické minimum.

Kromě zákonných požadavků na pedagoga volného času se dají ještě definovat osobnostní rysy, které mu pomáhají v úspěšném zvládnutí profese. Podle Hájka (2011, s. 135) jsou to:

a) *„schopnost empatie, vcítění se do prožívání druhých;*
b) *komunikativnost, dovednosti verbálního i neverbálního sdělování a umění naslouchat, potěšení z komunikace s lidmi;*
c) *přiměřená míra dominantnosti, která umožňuje vedení jiných lidí;*
d) *odolnost, zvládání náročných životních situací, stabilita, nekonfliktnost;*
e) *pozitivní ladění, optimismus i zdravý skepticismus, převaha kladných emocí;*
f) *pozitivní vztah k lidem, k dětem, dospívajícím, dospělým, seniorům, opravdový zájem o jejich osudy, radost ze vzájemného kontaktu.“*

6.7 Popis postavení profese pedagoga volného času ve společnosti

Postavení profese pedagoga volného času v dnešní společnosti není příliš dobré. Lidé často nedokážou plně docenit náročnost profese. Prestižněji je vnímáno povolání učitele. Toto tvrzení potvrzuje i Hájek (2011, s.132-133), který tvrdí: *„Společenské hodnocení jednotlivých pedagogických profesí je různé. Z hlediska významnosti a společenského postavení se projevuje tendence vyššího hodnocení učitelské profese, práce učitele na vyšších stupních škol, práce s nadanými dětmi. Některé pedagogické profese jsou poněkud podceňované, i když se formálně uznávají náročnost a význam jejich práce (pedagogické ovlivňování volného času, předškolní výchova). Morální a ekonomické hodnocení práce pedagoga mnohdy bývá v rozporu.“*

Právě špatné ekonomické ohodnocení pedagogů volného času taktéž někdy vede k podceňování důležitosti jejich profese a k jejich horšímu společenskému postavení, a to

přesto, že Hájek (2011, s. 133) píše: *„Jednotlivé pedagogické profese jsou co do významu stejné, nelze některým z nich připisovat větší či menší význam nebo náročnost.“*

Dá se také spekulovat o tom, že nedobré ekonomické a společenské postavení pedagogů volného času vede ke snižování jejich kvality. Mnozí lidé, kteří by se na profesi pedagoga hodili, se jí raději kvůli špatnému platovému ohodnocení a nižší společenské prestiži vzdají. Tento problém se ovšem týká všech pedagogických profesí. Dokládá to například přepis projevu bývalé ministryně školství Kateřiny Valachové z roku 2017 dostupný na webu Pedagogické.info (2017[online]), podle kterého 60 procent absolventů pedagogických fakult nenastupuje do škol. Podobná situace je i u školských zařízení.

7. Případová studie Domu dětí a mládeže Praha 10 – Domu UM

Dům dětí a mládeže Prahy 10 – Dům UM je středisko volného času. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy řadí v zákoně č.561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (§ 111) středisko do kategorie Školských zařízení pro zájmové vzdělávání.

Autor práce v tomto zařízení již čtyři roky vede jako externí spolupracovník sportovní zájmové útvary a trénuje hráče florbalového klubu Wizards DDM Praha 10, který pod středisko spadá. Každoročně se zároveň účastní táborových akcí DDM, konkrétně jednoho čtrnácti denního táborového pobytu a dvou týdenních florbalových soustředění. Zároveň se osobně zná s ředitelem DDM a několika jeho dalšími interními pracovníky. Případová studie vychází z dokumentů zveřejněných na internetu. Konkrétně ze školního vzdělávacího programu zařízení, z vnitřního a organizačního řádu zařízení, z informací na webu DDM a z hodnotící zprávy České školní inspekce, a také z osobní zkušenosti autora. Cílem studie je podat ucelený pohled na školské zařízení a zároveň porovnat cíle a hodnoty stanovené v dokumentech zařízení s reálným stavem věcí zjištěným školní inspekcí a pozorováním autora.

7.1 Výpis z rejstříku škol a školských zařízení

Dům dětí a mládeže Praha 10 - Dům UM

Adresa: Pod strašnickou vinicí 623/23, Strašnice, 100 00 Praha 10

IČO: 45241945

Ředitel: Roman Urbanec

Datum zápisu do rejstříku: 1. 1.2005

Právnická osoba byla zřízena na dobu neurčitou.

Právní forma: příspěvková organizace

Zřizovatel: Hlavní město Praha, Mariánské náměstí 2/2, Staré Město, 110 01 Praha 1

(Rejstřík škol a školských zařízení, 2019 [online])

7.2 Základní informace

Dům dětí a mládeže Praha 10 – Dům UM vykonává v současnosti svou činnost na osmi pracovištích. Většina z nich se nachází na území městské části Praha 10 a v přilehlých městských částech. Výjimkou je pracoviště Tři Studně, které se nachází na Vysočině a slouží především k zimní a letní táborové činnosti. Dalšími pracovišti jsou: Strašnice-Malešice, Uhříněves-Dubeč, Petrovice-Hostivař, Kolovraty, Zahradní město, Újezd nad Lesy a Kunratice. Posláním Domu dětí a mládeže je rozvoj zájmového vzdělávání a pomoc při účelném trávení volného času dětí a mládeže z oblastí, kde působí. DDM realizuje v rámci svého školního vzdělávacího programu systém zájmového vzdělávání tak, aby zabezpečil činnost ve všech oblastech, které mu umožňuje vyhláška o zájmovém vzdělávání. Mezi tyto oblasti patří:

1) *„Sport, turistika*
2) *Divadlo, LARP*
3) *Tanec, hudba*
4) *Technika, ostatní*
5) *Výtvarka, keramika*
6) *Předškoláci a rodiče s dětmi.“ (Urbanec, 2016 [online])*

Dům dětí a mládeže Prahy 10 – Dům Um poskytuje pravidelnou, příležitostnou i táborovou zájmovou činnost. Pravidelnou činnost poskytuje středisko ve více než 300 zájmových útvarech. Ty probíhají přímo na jednotlivých pracovištích střediska, ale i v přilehlých klubovnách, základních školách a jejich tělocvičnách. Příležitostnou zájmovou činnost nabízí Dům dětí a mládeže především na jednorázových akcích typu dětských dnů, sportovních olympiád, zahradních slavností, otevřených turnajů, přehlídek činnosti nebo výtvarných

odpolední. Táborovou činnost středisko organizuje především formou letních i zimních táborů na pracovišti Tři Studně. Déle potom nabízí sportovní pobytová soustředění, příměstské tábory i příměstské sportovní kempy. V otevřených klubech ve Strašnicích, Uhříněvsi a Hostivaři poskytuje zařízení zázemí i pro vlastní spontánní činnost neorganizované mládeže ve volném bezpečném prostoru. Kluby rovněž slouží k osvětové činnosti i prevenci sociálně patologických jevů. Předškolnímu vzdělávání potom slouží čtyři Centra pro předškolní děti, která zabezpečují dopolední vzdělávací program dětem předškolního věku. Dům Um také vytváří podmínky pro rozvoj nadání dětí, žáků a studentů. A to zejména pořádáním a koordinací obvodních kol předmětových soutěží, ať již vyhlašovaných MŠMT či vlastních, nebo i organizací sportovních soutěží.

Dům dětí a mládeže Prahy 10 – Dům Um neposkytuje volnočasové aktivity jen účastníkům z řad dětí a mládeže. Nabízí zájmové útvary i jednorázové akce i pro seniory a občany v produktivním věku. Většinu z asi 3500 účastníků zájmových útvarů DDM však děti a mládež tvoří.

Středisko zároveň spolupracuje i s dětskými domovy a pěstounskými rodinami. Nabízí jim výhodné podmínky pro účast jejich dětí na zájmových útvarech i táborových akcích. (Urbanec, 2016 [online]).

7.3 Organizační struktura školského zařízení

Vedoucím pracovníkem celého Domu dětí a mládeže Prahy 10 – Domu Um je jeho ředitel. Jmenuje a odvolává ho zřizovatel školského zařízení, kterým je Hlavní město Praha, konkrétně potom Rada Hlavního města Prahy. V současnosti je ředitelem DDM pan Roman Urbanec. Ředitel stojí v čele organizace a jako jediný vedoucí řídí její činnost. Za její výsledky je odpovědný zřizovateli. Ředitel jako statutární orgán organizace jedná jejím jménem ve všech věcech, a to tím způsobem, že se podepisuje za organizaci tak, že k napsanému nebo vytištěnému názvu organizace připojí svůj vlastnoruční podpis. Vedení DDM spolu s ním tvoří i tři zástupci ředitele. Ty jmenuje ředitel a deleguje na ně rozhodovací pravomoc. Statutární zástupce ředitele zastupuje ředitele v době jeho dlouhodobé nepřítomnosti v plném rozsahu jeho práv a povinností. Zástupci mohou být ředitelem rovněž odvoláni (Urbanec, 2014 [online]).

Každé z pracovišť má svého vedoucího, který je jmenován ředitelem, pod něj potom spadají vedoucí jednotlivých zájmových oblastí. Ti jsou zodpovědní za vedení zájmových útvarů ve své oblasti a zároveň shánějí externí lektory pro vedení zájmových útvarů, které není DDM

schopné obsadit z interních zdrojů. Mezi externí lektory patří i autor práce. Všichni pedagogičtí pracovníci DDM by měli mít kvalifikaci pedagogických pracovníků v zájmovém vzdělávání tak, jak ji ukládá zákon č. 563/2004 Sb. o pedagogických pracovnících.

Vzhledem k velikosti střediska slouží k organizaci práce porady pracovníků (porady vedení, pedagogické rady, interní porady, porady SVČ, operativní porady). Na nich se projednávají základní dokumenty, řeší se aktuální problémy, dochází k přenosu zkušeností a řeší se i stanovená opatření ředitele (Wagner, 2017 [online]).

7.4 Podmínky přijímání uchazečů o zájmové útvary

Dům dětí a mládeže Prahy 10 – Dům Um přijímá uchazeče o zájmové útvary na základě podání přihlášky. Podmínky přijetí do dlouhodobých zájmových útvarů nebo na táborové akce jsou věk a kapacita útvaru nebo akce. Zájmové útvary jsou zpravidla určeny pouze dětem v určitém věkovém rozmezí. Některé útvary tak přijímají pouze předškoláky, jiné jsou určeny dětem prvního stupně základní školy, další potom žákům druhého stupně či středoškolákům. Rozdělení podle věku DDM praktikuje především proto, že lektoři díky němu mohou lépe naplňovat potřeby účastníků zájmových útvarů a stanovovat si dílčí i dlouhodobé cíle, které jsou pro děti každého věku dosažitelné. U velké části zájmových útvarů není věk nutný pro přijetí pevně stanoven, je jen faktorem doporučujícím, potom záleží na domluvě mezi rodičem a lektorem daného útvaru. V některých oblastech, zejména v oblasti umění nebo turistiky, je naopak věková smíšenost podporována. Dochází totiž díky ní ke vzájemnému předávání zkušeností mezi účastníky. Podobně tomu je i u táborových činností DDM. Kapacita zájmových útvarů i táborových akcí je různá pro jednotlivé formy i obory činnosti a je vždy stanovena pro příslušný školní rok. Vychází především z velikosti prostoru, počtu lektorů a charakteristiky zájmové činnosti. Podmínkou pro přijetí do těch forem činností, které jsou zpoplatněny, je i uhrazení úplaty předem. Úplata je splatná buď jednou roční splátkou, nebo ve dvou pololetních splátkách. Roční úhrada je zvýhodněna. Příležitostných aktivit je zpravidla možné zúčastnit se bez podání přihlášky. Někdy je však stanovena finanční spoluúčast - účastnický poplatek. U odborných a osvětových programů je zpravidla nutné ohlášení účasti předem. (Dům Um, 2018 [online])

7.5 Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Dům dětí a mládeže Praha 10 – Dům Um rovněž umožňuje vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Ti jsou plně integrováni do všech forem činností, pokud jejich obsah, formy a metody odpovídají jejich vzdělávacím potřebám a možnostem. Pedagogičtí

pracovníci při všech zájmových činnostech, kterých se žáci se speciálními vzdělávacími potřebami účastní, vytvářejí optimální podmínky k rozvoji osobnosti každého účastníka, k učení i komunikaci s ostatními a pomáhají mu k dosažení co největší samostatnosti. Mezi účastníky se speciálními vzdělávacími potřebami patří i nadaní účastníci. DDM vytváří podmínky pro další rozvoj jejich nadání ve všech formách zájmového vzdělávání. (Školní vzdělávací program Domu dětí a mládeže - Domu UM Praha 10, 2018 [online])

7.6 Vize Domu dětí a mládeže Praha 10 – Domu Um

Vizí střediska vyplývající z jeho školního vzdělávacího programu (2018 [online]) je především snaha o naplnění zájmů a potřeb účastníků zájmového vzdělávání všech generací. *„Chceme být místem setkávání osob různých generací, zaměření, názorů a přesvědčení, místem, kde si každý od ranného věku najde naplnění svých zájmů a potřeb. Chceme se stát profesionálním střediskem, které bude schopno uspokojovat zájmy všech, kteří chtějí aktivně trávit volný čas,“* stojí ve školním vzdělávacím programu střediska.

Dům dětí a mládeže se snaží dbát i na kvalitu nabízených činností a profesionalitu svých interních i externích pracovníků. Středisko chce zároveň být otevřené a přístupné všem bez rozdílu věku.

Činnosti Domu dětí a mládeže potom mají být podle vize pro účastníky zajímavé, naplňující jejich zájmy, dobrovolné, dostupné, všeobecně přístupné, diferencované, variabilní, aktuální a má jich být dostatečný počet.

7.7 Dlouhodobé cíle

Dlouhodobé cíle domu dětí a mládeže vycházejí z dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy MŠMT a z dlouhodobého záměru vzdělávání a rozvoje vzdělávací soustavy v Hlavním městě Praze. Dlouhodobými cíli stanovenými v ŠVP Domu dětí a mládeže Praha 10 – Domu Um (2018, [online]) jsou:

- *„hledání stále nových forem a prostředků celoživotního zájmového vzdělávání;*
- *vytvoření stabilizovaného pedagogického týmu interních i externích pracovníků;*
- *hledání a vytváření vlastního specifika, které by nás charakterizovalo pro veřejnost;*
- *prohlubování preventivního působení na děti a mládež z rizikových skupin;*
- *kvalitní spolupráce s jinými subjekty zabývajícími se volnočasovými aktivitami.“*

7.8 Krátkodobé cíle

Krátokodobé cíle si středisko stanovuje vždy v plánu činnosti na příslušný školní rok. Obecně lze říct, že ke krátkodobým cílům patří především snaha o širokou nabídku zájmových útvarů, příležitostných a spontánních aktivit, jakožto i prázdninových akcí, odborných a osvětových akcí nebo metodických činností. Dále potom snaha o zařazování netradičních a nových aktivit, o zkvalitnění spolupráce se základními a mateřskými školami nebo o získávání grantů pro volnočasové aktivity. (Dům Um, 2018 [online])

7.9 Cíle jednotlivých zájmových útvarů

Kromě toho, že má své cíle stanovené DDM jako celek, stanovují si své celoroční cíle i jednotliví vedoucí zájmových útvarů. Tyto cíle by měli vést k získávání nových schopností a dovedností účastníků zájmových útvarů a rozvíjení jejich klíčových kompetencí. Cíle pro daný školní rok si vedoucí zájmových útvarů na začátku roku zapisují do deníků zájmových útvarů. Do nich rovněž zapisují témata jednotlivých lekcí a na konci roku hodnotí, jestli se jim podařilo dosáhnout stanovených cílů. Deníky rovněž slouží k zapisování absencí přihlášených účastníků zájmových útvarů.

7.10 Charakteristika pracovníků školského zařízení

Pedagogický sbor Domu dětí a mládeže Prahy 10 tvoří interní a externí zaměstnanci. Prostředí, ve kterém společně pracují, je přátelské. Většinu pedagogického sboru tvoří mladí pedagogové. Vedoucí pracovišť a zástupci ředitele jsou potom pedagogové starší a zkušenější. Interní pedagogové většinou vyučují zájmové útvary z těch oblastí, na které jsou kvalifikovaní nebo ke kterým mají blízký vztah. Nedílnou součástí týmu pracovníků DDM jsou i externí lektoři. Ti jsou najímáni na zájmové útvary, které není možné pokrýt z úvazků interních pracovníků, případně na zájmové útvary z těch oblastí, kterým se interní pracovníci daného pracoviště nevěnují. Externí pracovníci jsou často specialisté v zájmové oblasti, kterou lektorují. Většinou se jedná o mladé lidi, často studenty vysokých škol. V současnosti externí lektoři vedou větší část zájmových útvarů. Externí pracovníci jsou také často najímáni jako vedoucí a praktikanti na pobytové a příměstské tábory, sportovní kempy a soustředění. Každý externí lektor zájmového útvaru spadá pod jednoho z interních zaměstnanců, většinou pod vedoucího oblasti zájmového vzdělávání, ke které jeho zájmový útvar patří, na pracovišti, pod kterým je zájmový útvar veden.

Důležitá je rovněž komunikace mezi externím pracovníkem a interním zaměstnancem. Pro dobré fungování zájmových útvarů je nezbytné, aby byl externí pracovník seznámen s

prostředím, ve kterém bude jeho zájmový útvar probíhat, a aby mu bylo vysvětleno, jakým způsobem bude jeho zájmový útvar fungovat, a to ideálně ještě před začátkem školního roku. Pokud totiž zájmový útvar neprobíhá přímo na jednom z pracovišť DDM, ale například v některé z nedalekých škol, musí být externí zaměstnanec seznámen s chodem školy a také s tím, jestli má nějaké účastníky zájmového útvaru vyzvedávat například z družiny nebo jestli na ně má čekat před školou.

Během školního roku je komunikace mezi externím pracovníkem a interním zaměstnancem důležitá, aby bylo možné kontrolovat, že účastníci zájmového útvaru míří k předem stanoveným cílům. Ke kontrole práce externích lektorů slouží hospitace. Jedná se o neohlášené návštěvy interních zaměstnanců na některých lekcích zájmových útvarů vedených externími lektory. Účelem hospitace je dát externímu lektorovi zpětnou vazbu a doporučit mu způsoby, jakými může lépe naplňovat stanovené cíle. Hospitace zpravidla provádí vedoucí zájmové oblasti nebo vedoucí pracoviště, pod kterého externí lektor spadá. Komunikace mezi externím lektorem a interním pracovníkem DDM je rovněž důležitá při nahlašování absencí účastníků zájmového útvaru. Vedoucí zájmového útvaru je povinen nahlásit tři po sobě jdoucí neomluvené absence.

7.11 Přístup ke vzdělávání

Jak stojí v jeho dlouhodobých cílech, Dům dětí a mládeže Prahy 10 – Dům Um se snaží být moderním a inovativním školským zařízením. Důkazem moderního přístupu ke vzdělávání může být nabídka zájmových útvarů na školní rok 2019/2020. Mezi ně patří například filmová animace, filmová dílna, lego robotika nebo dnes mezi dětmi tolik oblíbený parkour, tedy vlastně jakási gymnastika provozovaná ve městě. Za moderní a inovativní zájmový útvar se dá rovněž považovat i sportovní hra famfrpál pocházející ze série o mladém čarodějovi Harry Potterovi. I takový zájmový útvar DDM nabízí. V nabídce je však možné najít i tradiční zájmové útvary jako výtvarka, keramika, kytara, sportovní hry a mnohé další. (Dům Um, 2019 [online])

Že DDM Praha 10 – Dům Um chce být moderním zařízením, dokládají i časté investice do modernizace jeho pracovišť. Na táborové základně Tři Studně byl tak například v posledních letech postaven bazén nebo byla modernizována sportovní hřiště. Zcela nová pracoviště vznikla v nedávné době v městských částech Kolovraty a Zahradní město. U obou těchto pracovišť zároveň v současné době dochází k rekonstrukci prostor a jejich modernizaci. Na pracovišti Zahradní město zároveň dochází k modernizaci přilehlého dopravního hřiště, které v budoucnu bude sloužit k dopravní výuce pro základní školy z Prahy 10.

Snaha o moderní a inovativní přístup se odráží i v činnosti autora práce. Jakožto lektor sportovních zájmových útvarů, potažmo licencovaný trenér florbalu a trenér mládežnických kategorií sportovního týmu Wizards DDM Praha 10 spadajícího pod DDM, sleduje autor moderní trendy v oblasti sportovní přípravy dětí a snaží se je implementovat do svých lekcí. Inspiraci autor práce čerpá na školeních a seminářích pořádaných Českým florbalem, jakožto i rozhovory s ostatními trenéry nebo sledováním tréninků v různých florbalových klubech. Moderními metodami zahrnovanými do autorem vedených zájmových útvarů jsou například zařazování herních prvků, zařazování cvičení podporujících samostatná řešení různých herních situací, zapojování účastníků do vymýšlení průběhu tréninků nebo využívání video rozborů.

7.12 Přístup k účastníkům zájmových útvarů

Vedení Domu dětí a mládeže Prahy 10 – Domu Um si zakládá na partnerském a kamarádském přístupu pedagogů k účastníkům zájmových útvarů. Dokládá to věta ředitele Domu Um, která je zveřejněna na webových stránkách zařízení. Doslova zní: *„Chceme, aby Dům UM byl Vaším DOMEČKEM, domečkem pro Vás, děti, mládež, ale i dospělé včetně seniorů, domečkem pro příjemné trávení a zpestření volného času. Nejen pro zábavu, ale i pro poučení. Vždy však s úsměvem a dobrou náladou.“ (Urbanec, 2016 [online])*

K partnerskému a kamarádskému vztahu k účastníkům zájmových útvarů jsou tak pedagogové vedeni i na školeních, která předchází prvním lekcím zájmových útvarů. Interní i externí lektoři zájmových útvarů by měli jejich účastníkům nabídnout takové podmínky, aby se pro ně stal zájmový útvar zajímavým a radostným zážitkem a aby se na jeho návštěvu těšili. Ve většině případů se naplnění tohoto cíle daří. Důkazem je i vysoké procento dětí, které se do zájmových útvarů vrací každoročně. Velká část z nich oceňuje právě kamarádský a partnerský přístup. Ve florbale se jedná asi o 90 procent účastníků. Podobně přátelské a partnerské prostředí je snahou vytvářet i na táborových akcích Domu dětí a mládeže. Autor práce rovněž jezdí jako vedoucí na jeden běh letního tábora organizovaného DDM. I na něj jezdí každoročně z velké části stejní účastníci.

7. 13 Shrnutí

Dům dětí a mládeže Praha 10 – Dům Um je funkčním rozvíjejícím se školským zařízením. Způsob, jakým je středisko vedeno, funguje většinu času dobře. Struktura vedoucích pracovníků je jasně daná a všem jasná. I přes značnou velikost a působnost v různých částech Prahy vytváří příjemné prostředí jak pro zaměstnance a externí pracovníky tak pro účastníky

zájmových útvarů a jejich rodiče. O dobré funkčnosti zařízení svědčí dlouholeté působení ředitele Romana Urbance, kterého na jeho místě podrželo už několik Rad Hlavního města Prahy tvořených zástupci různých politických stran, a také zpráva České školní inspekce, která v DDM prováděla šetření v dubnu roku 2017. Zhodnotila například práci ředitele: *„Ředitel DDM (dále „ředitel“) při řízení velmi dobře využívá své dlouholeté zkušenosti. Úspěšně postupně naplňuje koncepční záměry (vize), které jsou součástí školního vzdělávacího programu (dále „ŠVP“) DDM.“ (Wagner, 2017 [online])*

Ocenila i průběh hospitovaných zájmových útvarů: *„V hospitovaných ZÚ se činnost řídila výchovně vzdělávacími cíli stanovenými ŠVP. Většina sledovaných aktivit byla zdařilá, úroveň některých (např. moderní tanec) byla výborná. Pedagogové převážně vhodně strukturovali průběh činností tak, aby zájem účastníků byl co největší. Jejich přístup k předávaným dovednostem a znalostem nepostrádal osobní nadšení, které se velmi významně přenášelo na jednotlivé účastníky. Pozitivem sledovaných aktivit bylo, že se pedagogům dařilo motivovat účastníky k překonávání různých obtíží (nezvyklé techniky, stupňování náročnosti) a ponechávali účastníkům dostatek prostoru pro jejich tvořivost a nápaditost.“ (Wagner, 2017 [online])*

Stejně jako každé jiné školské zařízení se i Dům dětí a mládeže Praha 10 potýká s řadou problémů. Jedná se však spíše o drobnosti, které v současnosti neohrožují kvalitu nabízených činností ani vztahy pedagogů či klima zařízení.

8. Písemná příprava volnočasové aktivity

Písemná příprava volnočasové aktivity se věnuje jedné tréninkové jednotce v tréninku mladých florbalistů. Tréninková jednotka trvá 120 minut a jedná se o úvodní tréninkovou jednotku ve fázi přípravy věnované nácviku přihrávky a následně herních kombinací.

8.1 Cíle tréninkové jednotky

Z hlediska florbalu je cílem tréninkové jednotky rozvíjet dovednost zahrání přihrávky, déle také schopnost komunikace na hřišti. Rovněž se trénuje schopnost vytvářet kombinační situace. Z hlediska hráče bez míčku je cílem tréninkové jednotky zlepšování dovednosti uvolnit se a odpoutat od protihráče.

Z hlediska rozvíjení klíčových kompetencí je cílem tréninkové jednotky rozvíjet kompetence k řešení problémů, komunikativní kompetence a kompetence sociální.

8.2 Cílová skupina tréninkové jednotky

Cílovou skupinou je kategorie starších žáků. Jedná se o hráče ve věku 13-15 let. Právě v této kategorii totiž nastává zlom a hráči přestávají hrát primárně sami na sebe a rozvíjí se u nich týmové pojetí hry a snaha o kombinaci se spoluhráči.

8.3 Průběh tréninkové jednotky

Tréninková jednotka začíná zahájením. Při něm jsou účastníkům sděleny cíle jednotky. Mezi ně patří: rozvíjení dovednosti přihrávky, spolupráce a komunikace na hřišti a rozvíjení schopnosti odpoutat se od protihráče, tím se uvolnit a přijmout přihrávku.

Po zahájení a uvítání účastníků následuje vytvoření společné atmosféry a motivace k činnosti. Pro tuto část je zvolena jednoduchá hra. Účastníci jsou rozděleni do skupinek po 5-6 hráčích, z lan je vytvořen stejný počet kruhů jako je skupinek. Kruhy mají poloměr zhruba 150 centimetrů, doprostřed kruhu je umístěn florbalový míček. Cílem aktivity je vytáhnout míček z kruhu, avšak žádný člen se nesmí dotknout svým tělem podlahy v kruhu. Členové týmu tak spolu musí spolupracovat a komunikovat a pomocí toho, že například chytí nejlehčího hráče a nakloní ho nad kruh, míček z kruhu dostat. Pokud je úkol moc snadný nebo naopak obtížný, mohou vedoucí kruhy zmenšovat nebo zvětšovat.

Po aktivitě následuje krátká reflexe, ve které by účastníci měli dojít k ocenění týmové spolupráce, její důležitost je potom nutné zdůraznit i pro florbal. Otázky mohou znít: Jak jste přišli na způsob vytažení míčku? Kdo skupinu řídil, kdo rozhodoval? V čem byl pro vás důležitý? Je takový člověk důležitý i při florbale? V čem byla skupina prospěšná? Dokázali byste to sami? Proč? Je skupina důležitá i při florbale? Proč je důležitá?

Následuje průpravná část tréninkové jednotky, jejím cílem je účastníky zahřát a rozhýbat. I zde je zvolena kooperativní hra. Do čtyř rohů hracího pole jsou na zem rozmístěny čtyři obruče, úkolem hráčů, kteří jsou tentokrát rozděleni na dva týmy je odrazit volejbalový míč o zem v prostoru vyznačeném obručí tak, že ho poté chytí hráč sám nebo jeho spoluhráč, tím tým dosáhne bodu. Tato hra slouží nejen k rozehřátí hráčů, ale rovněž podporuje dovednost přihrávky (i když ne s florbalkou a míčkem) a nutí hráče ke vzájemné komunikaci.

Po hře následuje dynamický strečink, atletická abeceda a následné individuální protažení, kterým je průpravná část ukončena. Vhodné je opět zařadit reflexi hry.

Po průpravné části tréninku přichází na řadu část hlavní. Jako první je zařazeno jednoduché průpravné cvičení, hráči mají za úkol ve trojicích přeběhnout celé hřiště tak, že si dávají

přihrávky na celou šířku tělocvičny a vždy běží na místo, kam přihrávku dali. Podmínkou, aby mohli přihrávku dostat, je, že si o ní musí spoluhráči říct buď zavoláním nebo poklepáním hokejky o palubovku.

Následuje herní cvičení, kdy dva útočící hráči mají za úkol pomocí přihrávek obejít jednoho bránícího hráče a akci zakončit střelou na branku. Podmínkou úspěšného splnění úkolu jsou minimálně čtyři přesné přihrávky před zakončením.

V další části tréninku zařazujeme dvě průpravné hry, v první z nich na zmenšeném hřišti (28x14 metrů) hrají proti sobě dvě družstva po třech hráčích označená barevnými dresy (rozlišovacími vestami). Úkolem obou týmů je vytvořit co nejdelší nepřerušenou sérii přihrávek, komu se to do skončení časového limitu podaří, získává bod. Druhá průpravná hra probíhá na stejně zmenšeném hřišti. Tentokrát do hry přidáváme branky a úkolem týmů je vstřelit branku, té však mohou dosáhnout až po nepřerušené sérii minimálně tří přihrávek. Po těchto průpravných hrách následuje klasický tréninkový florbalový zápas. Během něj trenér sleduje hru všech svěřenců a snaží se s nimi probírat jejich rozhodnutí v určitých momentech přihrát či nepřihrát a dává jim na tato rozhodnutí okamžitou zpětnou vazbu.

Následuje závěrečná část tréninkové jednotky. V ní nesmí chybět reflexe. Trenér pokládá otevřené otázky. V tomto případě například: Co jste se dnes naučili? Proč je dovednost přihrávek ve florbale důležitá? V jakém momentě je lepší přihrát a v jakém naopak jít sám nebo vystřelit? Co se vám dnes povedlo? Nebo podobné. Následovat ještě může krátké zhodnocení tréninku od hráčů i trenérů. Poté je nutné závěrečné protažení a uvolnění svalů, na závěr následuje rozloučení, při kterém trenér může znovu shrnout, co by si hráči měli z tréninku odnášet.

8.4 Časové rozvržení aktivit

Zahájení a uvítání účastníků – 5 minut
Vytvoření společné atmosféry a motivace k činnosti – 10 minut
Průpravná část – 20 minut
Hlavní část – 60 minut
Reflexe a hodnocení – 10 minut
Závěrečné protažení a rozloučení – 15 minut

9 Závěrečná úvaha o studiu

Studium oboru Vychovatelství na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy mě v mém vnímání pedagogické profese velmi posunulo. Už před nástupem do studia jsem měl plno

praktických zkušeností, v teorii jsem ale pokulhával. Sice jsem měl hotový čtyřicetihodinový pedagogický kurz pro pedagogy volného času, ten ale neměl příliš valnou kvalitu. Myslím si, že pedagogická a psychologická teorie je pro praxi velmi důležitá. Už během studia jsem dokázal mnohem lépe pochopit motivy a důvody chování dětí a mladistvých, které jsem vedl ať už na florbale, táboře, škole v přírodě nebo o nich natáčel pro Zprávičky v rámci práce reportéra ČT :D. Právě tohle je dle mého názoru největší benefit, který jsem během studia získal, nyní dokážu pochopit jednání dětí a mladistvých. Díky tomu dokážu jejich vhodné chování lépe ocenit a při tom nevhodném se vyvarovat konfliktů nebo jejich dopady alespoň minimalizovat.

Pochopení chování dětí a mladistvých ale není jediným benefitem, které mi studium dalo, získal jsem také mnoho kontaktů a známých, které se mi můžou hodit v budoucím profesním i osobním životě.

Nezanedbatelnou součástí studia bylo také obrovské množství tipů na konkrétní aktivity a činnosti, které je možné s dětmi a mladistvými v rámci zájmové pedagogiky dělat. Ty jsme dostávali během lekcí dramatické, tělesné, hudební nebo výtvarné výchovy a v neposlední řadě i během lekcí informačních technologií. Vzpomenout musím i na volitelné předměty, díky nim jsem měl možnost udělat si lyžařský instruktorský kurz a rozšířit tak své portfolio při práci s dětmi. Velmi přínosné byly také oba semináře výchovy zážitkem, které mě velmi inspirovaly hlavně pro činnost na táborech a školách v přírodě.

Ačkoliv dosud nedokážu říct, jestli se vychovatelství a volnočasové pedagogice budu věnovat na plný úvazek, vím už nyní, že ovlivňování volného času dětí a mladistvých bude v příštích několika letech alespoň z části součástí mého života. A věřím, že i díky studiu Vychovatelství, budu životy všech svých svěřenců ovlivňovat tím správným způsobem.

Studium na pedagogické fakultě nikdy nebylo hlavní náplní mého života, vždy jsem se však přednášek a cvičení rád účastnil. Velká část pedagogických osobností, které mě studiem provázely, mi nabídla hodně inspirace pro můj budoucí profesní život. Na fakultě jsem potkal hodně pedagogů, na které budu v dobrém vzpomínat a kteří jsou odborníky na svých místech.

Loni jsem rovněž začal studium pedagogického minima pro učitelství na 2. stupni ZŠ a středních školách a tím se snažím prohloubit své pedagogické znalosti. Velká část poznatků se mi propojuje i se studiem Vychovatelství. V budoucnu bych svůj pracovní čas rád dělil mezi učení ve škole, vedení sportovních zájmových útvarů a žurnalistiku, kterou jsem také vystudoval. Nevím, jestli takto široké spektrum pracovních zájmů půjde skloubit, vážím si ale

toho, že i díky studiu Vychovatelství mám tuto volbu. Nic totiž není horšího než ustrnout v nudné rutině jednoho zaměstnání a v něm nespokojeně vytrvat celý život. Vychovatelství pro mě představuje možnost úniku, kterou věřím, že jednou využiji, když ne v nejbližší době, tak třeba za pár let.

Společnost je v dnešní době stále pokřivená zvěrstvy minulého režimu, a právě ve vzdělání a v pedagogice vidím způsob, jakým ji postupně očišťovat. I proto jsem si tento směr vybral a věřím, že dokážu svým dílem přispět ke společnosti, která bude v budoucnu spokojenější a tolerantnější, než jsme dnes my. Takovou společnost bych si přál pro své děti a pro takovou společnost bych chtěl děti vzdělávat a vychovávat. Věřím, že se mi to podaří.

Použitá literatura a prameny

Literatura

BENDL, Stanislav. Kázeňské problémy ve škole. Aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Triton, 2011, 260 s. ISBN 978-80-7387-436-0.

BENDL, Stanislav, 2015. Vychovatelství: učebnice teoretických základů oboru. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 9788024742489.

BOSCO, Jan. *Můj život pro mladé: vzpomínky zakladatele salesiánů*. Vyd. 2. Přeložil Jan IHNÁT, přeložil Ladislav HERYÁN. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0767-2.

BYARS, LLoyd L a Leslie W RUE. Humanresource management. 7th ed. 2004. Dostupné z: https://tsnghia.files.wordpress.com/2010/11/ebook-of-hrm-byars-rue7e.pdf

DVOŘÁČEK, Jiří. *Základy pedagogiky pro učitele a vychovatele*. Praha: Univerzita Karlova v Praze - Pedagogická fakulta, 2004. ISBN 80-72901591.

HÁBL, Jan. *I když se nikdo nedívá: fundamentální otázky etického vychovatelství*. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2015. ISBN 97880-74651878.

HÁJEK, Bedřich, Břetislav HOFBAUER a Jiřina PÁVKOVÁ. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. [i.e. 3. vyd.]. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200307.

KOLLÁRIKOVÁ, Zuzana a Branislav PUPALA, ed. *Předškolní a primární pedagogika: Predškolská a elementárna pedagogika*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2010. ISBN 9788073678289.

LOKŠOVÁ, Irena a Jozef LOKŠA. *Pozornost, motivace, relaxace a tvořivost dětí ve škole*. Praha: Portál, 1999. Pedagogická praxe. ISBN 80-7178205x.

MAKARENKO, Anton Semenovič. Pedagogická poema. 2. vyd. v SPN. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1953.

MASLOW, Abraham Harold. *O psychologii bytí*. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0618-7.

MATOUŠEK, O. Dospívání chlapců v Čechách a na Moravě. Praha : Portál, 1997, ISBN 80-7178-121-5

PAUKNEROVÁ, Daniela. *Psychologie pro ekonomy a manažery*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Grada, 2012. Management (Grada). ISBN 978-80-24738093.

PALÁN, Zdeněk. *Lidské zdroje: výkladový slovník*. Praha: Academia, 2002. ISBN 80-200-0950-7.

PÁVKOVÁ, Jiřina, 2002. Pedagogika volného času. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál. ISBN isbn80-7178-711-6.

PRŮCHA, Jan. Přehled pedagogiky: úvod do studia oboru. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2015.

SEKOT, A. Sport a společnost. Brno : Paido, 2003. ISBN: 978-80-7315-047-1

VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-317-2.

VRONSKÝ, Jiří. Profesiografie a její praktické využití při řízení lidských zdrojů v organizaci. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357- 747-6.

ZELINOVÁ, Milota. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace: koncepce a model tvořivě humanistické výchovy*. Vyd. 2. Přeložil Jana KŘÍŽOVÁ. Praha: Portál, 2011. ISBN 9788026200369.

Legislativní dokumenty

ČESKO, Nařízení vlády č. 75/2005 Sb. Nařízení vlády o stanovení rozsahu přímé vyučovací, přímé výchovné, přímé speciálně pedagogické a přímé pedagogicko-psychologické činnosti pedagogických pracovníků, aktuální znění ze dne 26. 1. 2005

ČESKO, Zákon č. 563/2004 Sb. Zákon o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, aktuální znění ze dne 12. 01. 2016

ČESKO, Zákon č.561/2004 Sb.,o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), aktuální znění ze dne 1. 1. 2015

Internetové zdroje

BRZYBOHATÁ, Anna. Český učitel bere třikrát méně než kantor v Rakousku. Za stejnou práci. *IDnes* [online]. 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/odbory-skolstvi-cmos-ps-dobsik.A190110_113853_domaci_brzy

NETOLICKÁ, Danuše. Změny v zákoně o pedagogických pracovnících. *Metodický portál RVP* [online]. 28. 9. 2012 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: https://clanky.rvp.cz/clanek/c/n/16527/ZMENY-V-ZAKONE-O-PEDAGOGICKYCH-PRACOVNICICH.html/

URBANEC, Roman. O nás. *Dům um* [online]. Praha, 2016 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.dumum.cz/o-nas

URBANEC, Roman. VNITŘNÍ A ORGANIZAČNÍ ŘÁD Domu dětí a mládeže Prahy 10 – Domu UM. In: *Dům um* [online]. Praha, 2014, 1. 9. 2014, s. 8 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.dumum.cz/kontakty-dokumenty

WAGNER, Jiří. Inspekční zpráva: Dům dětí a mládeže Praha 10 - Dům UM. *Česká školní inspekce Portál* [online]. 3. 5. 2017 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: https://portal.csicr.cz/Files/Get/4dc51b129b2245c1bae94f67e31cad1d

Co je Montessori. *Montessori ČR* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: https://www.montessoricr.cz/objevte-montessori/slovnicek/155-p/527-pomoz-mi-abych-to-dokazal-sam

Kateřina Valachová: 60 % absolventů pedagogických fakult nenastupuje do škol. *Pedagogické.info* [online]. 28. 2. 2017 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.pedagogicke.info/2017/02/katerina-valachova-60-absolventu.html

Kroužky. *Dům um* [online]. Praha, 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.dumum.cz/krouzky

MŠMT: Pracovní doba pedagogických pracovníků a rozsah přímé pedagogické činnosti. *Pedagogicke.info* [online]. 2018, 15. 9. 2018 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.pedagogicke.info/2018/09/msmt-pracovni-doba-pedagogickych.html

Rejstřík škol a školských zařízení. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy* [online]. 2019 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: https://rejstriky.msmt.cz/rejskol/

Školní vzdělávací program Domu dětí a mládeže - Domu UM Praha 10. *Dům um* [online]. Praha, 1. 1. 2018 [cit. 2019-07-05]. Dostupné z: http://www.dumum.cz/kontakty-dokument